

Política institucional d'accés obert a les publicacions

Aprovada pel Comitè de Direcció del 06/05/2019

1) Context

La necessitat de promoure la difusió de la recerca i la docència en el context de la societat de la informació i les facilitats de l'edició electrònica ha propiciat que sorgís el moviment de l'accés obert (OA, sigles d'*Open Access* en anglès) a la informació. Aquest moviment postula un accés permanent, gratuït i lliure de restriccions als continguts científics i acadèmics (permetent l'accés, la lectura, la descàrrega, la impressió i la utilització dels arxius així com la possibilitat de fer mineria de dades), amb l'única limitació de reconèixer sempre l'autoria del treball i mantenir la integritat del seu contingut. La finalitat de l'accés obert és afavorir l'**accessibilitat**, la **visibilitat** i l'**impacte** de la recerca científica (**Figura. 1**).

Figura. 1: Beneficis de l'accés obert

2) Antecedents i marc legal

Els orígens de l'accés obert es remunten a l'any 2001, quan estudiosos d'arreu del món van signar una carta oberta a les editorials científiques on demanaven l'establiment d'una biblioteca pública en línia que proveís els continguts íntegres dels materials publicats en relació amb les investigacions de medicina i ciències de la vida de manera lliure, accessible, cercable i interconnectada. Aquesta iniciativa va donar lloc a la creació de la Biblioteca Pública de Ciències (PLoS), la plataforma de

publicacions científiques d'accés obert més gran de món. Posteriorment, les declaracions més rellevants que defineixen aquest moviment són: **la iniciativa d'accés obert de Budapest**¹ (2001), la **Declaració de Bethesda sobre les publicacions en accés obert**² (2003) i la **Declaració de Berlín sobre l'accés obert al coneixement en les ciències i les humanitats**³ (2003).

A Europa, l'any 2008 el Consell de Recerca Europeu (ERC) va publicar unes directius sobre l'accés obert en les quals es requereix que totes les publicacions finançades per l'ERC revisades per experts (*peer-reviewed*) siguin dipositades en un repositori de recerca –temàtic o institucional- i esdevinguin d'accés obert dins d'un termini màxim de 6 mesos després de la publicació *online*. En el VII Programa Marc (FP7) de la Unió Europea en va iniciar un pilot en el que es demanava als beneficiaris dels programes de determinades àrees el dipòsit en repositoris d'accés obert dels resultats de les recerques finançades sota aquest paraigües (Projecte *OpenAIRE*⁴). Però no és fins l'arribada del Programa Marc *Horizon 2020* en què aquest dipòsit esdevé de caràcter obligatori per a tothom.

A finals de l'any 2018 el moviment de l'accés obert va rebre un gran impuls amb la publicació de deu principis englobats sota el Pla S⁵. Actualment 15 organitzacions nacionals finançadores de la recerca han acordat implementar de forma coordinada els principis d'aquest pla mitjançant la cOAlició S. A aquesta coalició també s'han afegit dos dels principals finançadors privats en l'àrea de la salut: *Wellcome Trust* i la Fundació Bill & Melinda Gates. L'objectiu principal del pla és que a partir l'1 de gener de 2020 totes les publicacions siguin de lliure accés i es difonguin en revistes i plataformes d'accés obert. També aprofundeix en aspectes com els drets d'autor, les tarifes de publicació i el paper dels repositoris. Amb el Pla S es pretén accelerar, doncs, els esforços destinats a modernitzar la forma com es publica i finança la recerca.

A Espanya, cal destacar La Llei de la Ciència, la Tecnologia i la Innovació (Llei 14/2011)⁶, promoguda pel Ministeri de Ciència i Innovació, on es demana la publicació en accés obert de la recerca finançada per fons públics. Segons l'Article 37 del document:

37.2. El personal de investigación cuya actividad investigadora esté financiada mayoritariamente con fondos de los Presupuestos Generales del Estado hará pública una versión digital de la versión final de los contenidos que le hayan sido aceptados para publicación en publicaciones de investigación seriadas o periódicas, tan pronto como resulte posible, pero no más tarde de doce meses después de la fecha oficial de publicación.

37.3 La versión electrónica se hará pública en repositorios de acceso abierto reconocidos en el campo de conocimiento en el que se ha desarrollado la investigación, o en repositorios institucionales de acceso abierto.

A Catalunya, el 2008 el Consell Interuniversitari de Catalunya va acordar sol·licitar a les universitats catalanes l'adopció de mecanismes per la difusió de la producció científica en accés obert. L'any 2010 la Junta d'aquest consell va aprovar el document

marc del mandat d'accés obert de la recerca de les universitats de Catalunya⁷ elaborat pel Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC). Aquest document va impulsar l'aprovació de mandats en la pràctica totalitat d'universitats amb els següents continguts destacables:

1. Disposa que els membres de la comunitat acadèmica de la universitat signant han de dipositar les seves publicacions acadèmiques (articles de revista, tesis, ponències, comunicacions, documents científicotècnics, llibres, etc.) en el repositori institucional de la universitat o en el repositori del sistema universitari de Catalunya RECERCAT.

2. Encoratja la universitat a recomanar a la comunitat acadèmica la publicació, quan sigui possible, en revistes d'accés obert.

3) Política institucional d'accés obert de l'IDIBAPS: què i com publicar a un repositori

Davant dels mandats en el context nacional i internacional, i amb l'objectiu de promoure la visibilitat de la recerca que es fa a l'IDIBAPS **es demana als investigadors que dipositin els seus treballs en un repositori, preferentment al Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona (DDUB).**

Per això:

➤ **Un cop triada la revista on es vol publicar:**

- ✓ Si és **d'accés obert** (*Gold OA*), caldrà dipositar al repositori una còpia en format PDF de l'article publicat (**versió publicada**) amb l'objectiu de preservar i mantenir de forma indefinida l'accés al mateix.
- ✓ Si és **d'accés restringit** mitjançant pagament o subscripció:
 - Si s'ha optat per pagar individualment l'obertura de l'article (*Hybrid OA*): caldrà dipositar al repositori una còpia en format PDF de l'article publicat (**versió publicada**).
 - En cas contrari (*Green OA*): comprovar el contracte o llicència que s'ha signat amb l'editorial (*Copyright Transfer Agreement o License to Publish*) i mirar quins són els usos permesos respecte a la difusió (s'autoritza dipositar una còpia electrònica del document? Quina és la versió que es pot utilitzar?). En cas que no se'n permeti el dipòsit en un repositori es pot intentar negociar amb l'editorial afegint una addenda al contracte o a la llicència.

Com a recomanació i bona pràctica, guardar sempre la darrera versió del manuscrit revisat per parells i acceptat per la revista però sense maquetació editorial (**versió postprint** o **versió acceptada**) perquè és la que la majoria

d'editorials permeten difondre a través d'un repositori institucional i que compleix amb els actuals requeriments dels mandats i principals finançadors (Llei de la Ciència i *Horizon 2020*).

➤ **Un cop l'article s'ha publicat:**

Lliurar al dipòsit digital la versió de l'article permesa. El dipòsit s'haurà de fer tan aviat com sigui possible i, en qualsevol cas, en un termini no superior als 6 mesos després de la publicació *online* del treball. Si el treball està subjecte a un període d'embarcament, des del repositori s'encarregaran de respectar-lo i de lliurar els continguts de forma automàtica un cop transcorregut aquest temps. En els casos en què l'accés al text complet no es pugui fer efectiu en aquest termini per raó de les condicions de publicació establertes, el fet de tenir l'article al repositori pot garantir el compliment dels mandats.

Incloure en els informes de seguiment científicotècnics (en l'apartat de difusió dels resultats del projecte), la referència dels articles publicats amb la indicació de la URL permanent de l'article al repositori (en el cas del repositori institucional de la Universitat de Barcelona tindrà una forma tipus <http://hdl.handle.net/2445/xxxxx>)

A la **figura 2** hi trobareu explicat pas a pas què i com publicar al DDUB.

El DDUB⁸, essent el repositori de referència de l'IDIBAPS es compromet a:

- ✓ Incrementar la visibilitat i la interoperabilitat dels documents incorporant-los a cercadors acadèmics, portals i directoris.
- ✓ Vetllar pel respecte dels drets d'autor, la propietat intel·lectual i la confidencialitat de les dades personals.
- ✓ Preservar i mantenir l'accés perpetu de les publicacions dipositades en el repositori.
- ✓ Tenir en compte les condicions establertes per les editorials en relació amb el dipòsit de documents en repositoris d'accés obert. Si aquestes condicions no permeten l'accés lliure a la publicació completa, aquesta s'hi inclourà de forma restringida permetent únicament l'accés al que s'escaigui en cada cas.
- ✓ Seguir les normatives i els criteris internacionals per a repositoris d'accés obert.

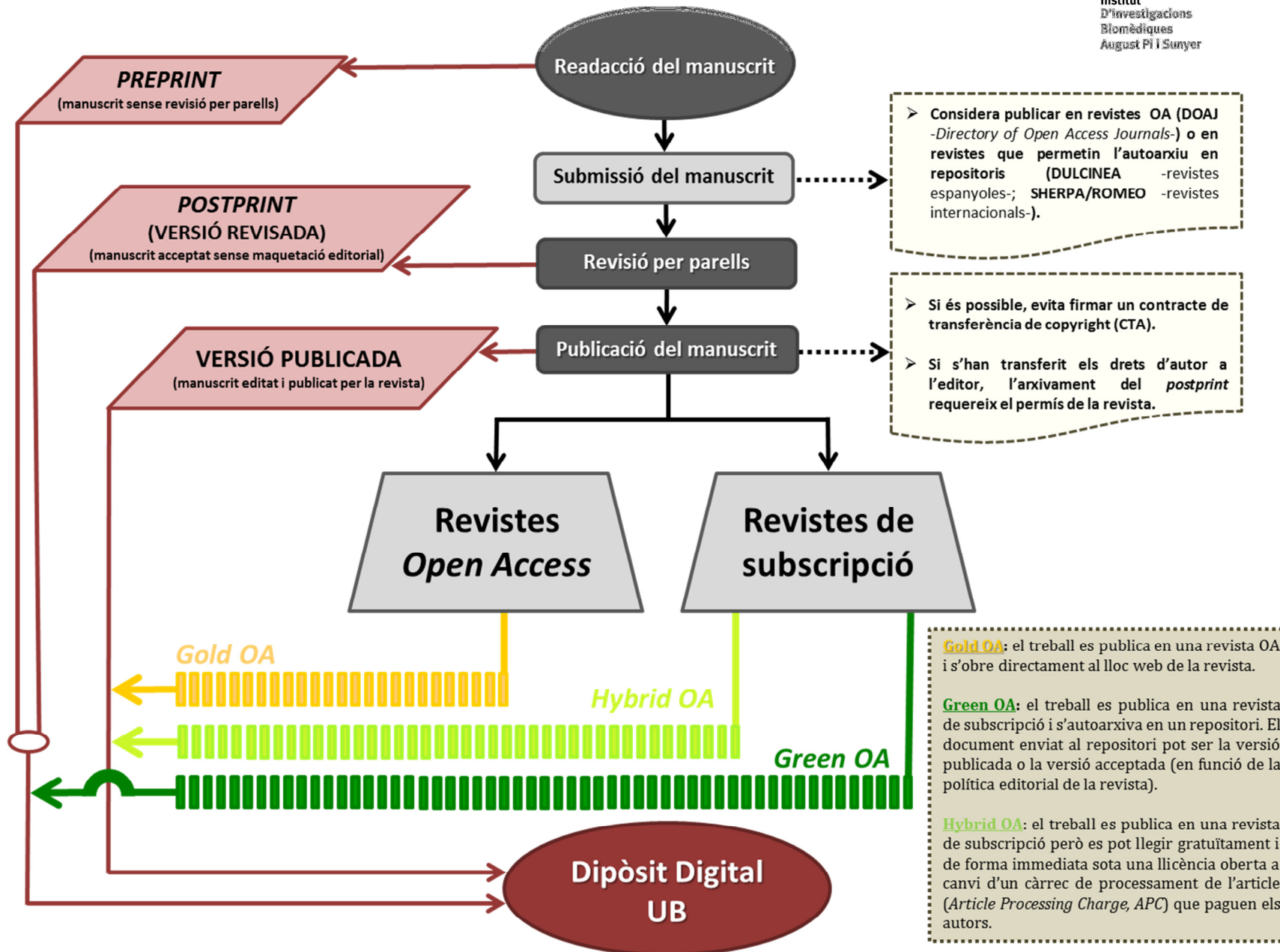

Figura 2: Què i com publicar al Dipòsit Digital de la UB

4) Interoperabilitat de sistemes: iMarina / Dipòsit Digital de la UB

IMARINA és el sistema d'informació que utilitza l'IDIBAPS per recollir l'activitat investigadora i la producció científica del personal de recerca de la institució. El gestor, està connectat amb el DDUB, la qual cosa permet fer el dipòsit dels treballs de forma senzilla i automàtica a través de l'aplicació curricular. Just en el moment en què es crea un nou registre a la secció "**Publicacions**" l'investigador pot fer l'enviament del document al repositori adjuntant el PDF de la versió que la revista permet difondre en accés obert. Al costat de cada publicació hi trobareu un codi de colors que us indica quina de les versions es permet adjuntar (*preprint*, *postprint* o versió publicada). En cas que la política de la revista sigui desconeguda i no s'hagi pogut confirmar la versió que s'autoritza dipositar, es demana a l'investigador que adjunti la versió acceptada i, des del DDUB, ja us confirmaran que sigui la que es permet difondre. Només és possible enviar al repositori un únic arxiu en format PDF (manuscrit i material suplementari en un únic document) i d'un tamany màxim de 50MB. En cas que se superi aquest límit, contacteu amb l'oficina tècnica d'iMarina. Un cop les dades s'hagin verificat, al vostre currículum iMarina, al costat de la publicació en qüestió, veureu un missatge que us informa que l'article està disponible al DDUB (des d'on podreu clicar l'enllaç per accedir-hi). Aquest missatge, juntament amb la URL de l'article al repositori, apareixerà a tots els investigadors que estiguin donats d'alta a iMarina i que firmin la publicació de manera que, només amb què un firmant faci l'enviament al repositori serà suficient.

5) Webs d'interès

	<p>Recull informació de les polítiques de permisos dels editors de les revistes científiques en quant a l'autoarxiu en repositoris. http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php</p>
	<p>Recull els permisos editorials de revistes científiques pel dipòsit i difusió en accés obert d'articles. https://www.journalguide.com/</p>
	<p>Permet consultar en més de 46000 revistes filtrant per criteris com: enfocament de la revista, velocitat de rebuig o aprovació de l'article, velocitat de publicació, opcions d'accés obert, cost de publicació (p.ex: per pàgina) i quotes per publicar en accés obert (APCs). https://www.qoam.eu/</p>
	<p>Classifica la qualitat de les revistes en accés obert segons criteris com: política editorial, revisió per parells, principis i governança editorial, quotes per publicar en accés obert... http://www.doaj.org/</p>

 <p>DULCINEA CONDICIONES DE AUTO-ARCHIVO DE LAS REVISTAS CIENTÍFICAS ESPAÑOLAS</p>	<p>Base de dades de revistes científiques espanyoles. Conté dades bibliogràfiques, polítiques d'accés, polítiques d'arxivat segons drets d'autor...</p> <p>https://www.accesoabierto.net/dulcinea/</p>
	<p>Eina que avalua quantitativament el grau d'obertura de les revistes científiques. Les puntuacions es basen en els següents criteris: drets dels lectors en general i drets de reutilització en particular, política de <i>copyright</i> de la revista, drets d'autoarxiu pels autors, llegibilitat automatitzada de les metadades i continguts dels articles... A través d'una selecció de simples preguntes l'autor d'un article pot decidir millor a quin tipus de revista és més òptim publicar.</p> <p>http://thinkchecksubmit.org/check/</p>

Per a qualsevol consulta, contactar amb:

Oficina de Coordinació Científica
coordinacio.cientifica@idibaps.org

¹ Budapest Open Access Initiative (BOAI), <http://www.soros.org/openaccess/index.shtml>

² Bethesda Statement on Open Access Publishing, <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>

³ Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>

⁴ Open Access Infrastructure for Research in Europe (OpenAIRE), <https://www.openaire.eu/>

⁵ Plan S, <https://www.coalition-s.org/>

⁶ Llei de la Ciència, la Tecnologia i la Innovació, <https://www.boe.es/buscar/pdf/2011/BOE-A-2011-9617-consolidado.pdf>

⁷ Document marc del mandat d'accés obert de la recerca de les universitats de Catalunya, http://crai.ub.edu/sites/default/files/recerca/politiques/mandataccesobert100701_0_1.pdf

⁸ Repositoris digitals de la UB, <http://crai.ub.edu/es/recursos-de-informacion/repositorios-digitales>